

Atyák vétkét a fiakban

*„A győzelem a végtelenség értelmében
győzelem. A végeesség értelmében: szenvedés.*

(Sören Kierkegaard)

KRISTÓF, megállítalak azon a fagytól pengő, hótól derengő hajnalon, mielőtt elhaladnál a Házatok előtt. Engedd el a kéziszán kötelét, ne hallgass anyád csendesen szűkölő szavára, fordulj arccal a Ház felé, közeledj, csak közeledj ablakaihoz. Nézd: sohasem voltak ennyire feketék! Tapadj a dermedt üvegtáblákhoz; látván lásd: a homály forrása, a benti üresség mindent elborít, a mezítelen padlót, a képek helyét a falakon, a mennyezet csupasz drótjait. Az a papírkupac, ott, az csak fokozza benned a sötétség érzését, mely hozzádszegődik, elkísér, hiába hátrálsz a motyók felé. Most moccan a szán, csúszkálva besorolsz két vásárra igyekvő móc-szekér közé, s ahogy ellep a hó, mozgó bálványként vissza-visszanézel, pedig csak tétova anyádat látod, s két mokány ló gőzölgő fejét a válla felett. A kastély barokk árnyékában balra tértek, majd a park szélén battyogtok tova ezüsfenyők hókontyos sorában. Az állomásfőnök vérekes szemében kíváncsisággal elegy melegség villan, amint értetek ügyködik, s vakvágányon ácsorgó szerelvényhez vezet. A vagonajtó kallantyúja letépi a bőrt tenyeredről, ahogy félrerántod; odabent a rebegő lámpa haloványan világítja meg a ládákat, szekrényeket, világotok összezsúfolt, szuszakolt dolgait. Imhol a tárgyak, a Ház tárgyai egymás hegyén-hátán, létük értelme, az otthonosság utolsó cseppje is elszivárgott. Tolatás közben ide-oda zötytennek a bútorok, a ládák mélyén edény csörömpöl, s egy rosszul összekötözött szőnyeg elébetek tekeredik. Valaki az ajtót kaparássza, a kinti derengésben az Öregbakter alakja bukkan eléd, karján koszlott subával. Rumosüveget kotorász elő a bekecséből, ahogy átnyújtja, érdes tenyere kezedre zárul, s úgy tart rezzenetlen fogságban, míg nem a mozdony sípja felvisít.

A réceken át felétek döfködnek a kinti világ hideg kései, a subából apád íróasztalára fészket kanyarítasz, anyádat gyöngé madárként közepébe huppantod, körbebugyolárod a birkameleggel, s magad-magad lábaid megvetve rumszagba öltözöl. Látod az ablakon át Hegyalja dombjait hátrarobogni, rozzant kolnák, szendergő falvak nyomulnak visszafelé, szőkik előled kishazád koronája, kölyökcsatangolásaid vércsevijjogású, csuparom tanúja, Világosvár, amottan a félnótás remetemérmök háza beperdül a Várhegy mögé, a Feredő csodatevő forrása gyertyának tövén búvik valahol, s az évek, éveid széttöredezve messzerepülnek. Énekszót hallasz, rekedtes, nyújtott hang, anyád hangja szállong a subafészkekből, foszlányai kiáradnak az ablakok rácsai közt, s a kórus, a hegyek, a házak, az erdők kórusa messze kíséri.

*„Azt bünteti, kit szeret,
másképp ő nem is tehet,
Sion ezt hát jól gondold meg,
szabj határt bús gyötrelmednek.”*

KRISTÓF, hiába ácsorogsz a rácsok előtt, Hegyalja dombjai már messze kerültek, elkanyarodott a gyors robogás. A suba alól anyád arca fehérlik, nyugtalan alvó, gyermeteg arc. Melléheveredsz az íróasztal fényvesztett lapjára, ahol első ákom-bákomjaid még most is kivehetők, hol tétova kézzel marokra fogtad az örökíront, s a papiros szélén túlszaladva mindig sikkant, karcolt a szerszám. Orrod előtt lomha „B” betű táncol, arasra tőle ösztövérek „l”-ek libegnek, tenyéryni Ausztráliában vonatritmusra remeg a föld. A melletted alvó

lassan fordulna, már ott lebegne a padló felett, hirtelen kézzel magadhoz rántod, csitítod apádat hívó harsány szavát. Teáspalackot fogsz a kezedbe, langymeleg levébe altatót csempészel, a termosz pereme anyád csikorgó fogain koccan, szája végül mosolyba rándul, apró kortyokkal inni kezd. Mire a vonat nagyot zökkenve, fékezve lassít, már újra elalszik. Nagyvárosi állomás reggeli zsongása készlet felkelni, résnyre húzod a vagon ajtaját. A szomszéd vágányon gyorsvonat lassul, réveteg arcok tapadnak az ablakok jégvirágmintáira. Feszülő hólyagod leugrani sűrget. Amikor már kifelé furakodsz a hűgyszagú körből, egyenruhások állják utadat. Az igazoltatás iszonytatóan hosszú percei után visszakapod az irataid. A gyors helyére már más vonat állott. Kosaras-zsákos tömeg késleltet, s mire az utolsó kocsit megkerülve eléred a harmadik vágányt, tehervonatod gyorsulva kattog. Veszett rohanással eléred a marhavagont, arccal buksz az íróasztal elé. Anyád álmos közönnyel figyelni mutatványodat, a rettenet nyirka gyöngyözik homlokodon: mi lett volna, ha... Őszülő Sivaként üldögél, gyorsdideregve dörzsöli karját, ahogy csuklói kecsesen ide-oda járnak, mintha valóban hat keze lenne. Rémületedet levezetendő kenyeret szelsz, kockára vágod, fogpiszkálóval apró szalonnadarabkákat tűzdelsz reája, főtt tojáskarikákkal adod meg a módját. A katonákat egy lapítóra sorakoztatod, anyád félmosollyal osztani kezd. HÁROMFELÉ. „Egyet APÁNAK, egyet ANYÁNAK, egyet a PULYÁNAK” — dűnynyögi folyvást.

KRISTÓF, térj magadhoz és emlékezz. Kapard össze tizennyolc évéd cserepeit, itt, ebben a marhavagonban, ahová összetorlódtak otthonod maradékai, most, amikor minden, de minden szétesni látszik, rumszag, birkaszag, hószag közepette övezd fel magad emlékeiddel. Sívó jelenből múltadba szökj, gyermekkorod feléd szüremelő árnyképei szolgáljanak frül-mákonyul...

APÁVAL — sokáig úgy tűnt — mintha nem is egy házban éltem volna: furton-furt elmélkedett, búvárkodott, hitvitázott bizonyos Jakab testvérrel, egy héttagú szekta alapítójával, avagy szórványait látogatta. Itt is, amott is összeverődött maroknyi népe Hegyalja falvaiban, megszállottan és féltő gonddal tartotta össze családnai közösségek gyöngé burkait, hogy szét ne pattanjanak. Kalendáriomosztó körútra készülve mindig két testes bőrdönt, meg egy hátizsákot tömött degeszre, hogy minél több kézbe eljussanak a népszerű gyűjtemények, hova is összeszerkesztődött tucatnyi épületes történet, lelki manna kinek-kinek napi szükségletére, Reményik-, Berde-, Szabolcska-vers, névnap és országos vásár, mindenféle tanács, megannyi hasznos tudnivaló.

Ha egy otthonban újszülött pottyant életre, a legnemzetközibb nyelven harsogva világgá az anyaméhből kiszakadtak kínjait, nagysietve serkent fel, hogy idejekorán megbizonyosodjék ama kisdéd havatarozandósága felől, kit is majdan az Atya, Fiú, Szentlélekisten nevében kálvini hitre keresztelhessen. A cseperedő báránycákat szorgalmatosan terelte az anyaszentegyház aklába, Károli Gáspár, Szenczi Molnár Albert nyelvének kies mezején legeltetve, veretes igékkel táplálva, kényszerűségből még a velük való élés tudományára is oktatta őket, hogy azoktól el ne forduljanak, kivoltuk tudására és megtartására törekedjenek. Mindaz, mi otthon, számomra természetes nyelvi talajában, mindenkor éltető elemében virágzott, tőlünk néhány futamatnyira útszéltre, avagy kősziklára hullott magként vajmi nehezen csírázhatott ki, eresztett gyökeret, s hozott gyümölcsöket.

Meg- és felismerve társaim helyzetét, apám elé járultam, felajánlva ama missziós célokra többszoros könyvem. Eljövendő küldetésem lázában égve raktam össze Elek apó meséit, Arany balladáit, Jókait, Móriczot, Mórát, Tömörkényt, a Pál utcai fiúkat, a János vitézt. Apám sokatmarkolásomat csillapítandó, ötödére csökkentette az egybehordott könyvhalmazt. Így esett, hogy Muszkán és Magyarádon, Galsán és Világoson, Gyorokon és Szentannán egy-egy tisztaszobában a Tebenned bízunk utolsó zengzetei után, hol a Hétkrajcár, hol a Szondi két apródja, avagy Mindenki Jánoskája üdítette az arra szomjúhözöket, megmocorgatva a lelkek legkérgesebbjét. Mi továbbálltunk, de a szavak maradtak, gyakran a könyvek is. Portáról portára vándorolva ruhájuk egyre nyűttebb lett, kézen-közön

el-eltünedeztek, néha a legváratlanabb helyen bukkanva elő, olyanok asztalán, kikről nem is sejtettük, hogy közülük lehet amaz étekhez.

Anyámat is magunkkal vittük néhanap. Megszokott közegéből kiszakadva valósággal újjászületett. Olyannak én még sohasem láttam, mint mikor megmártózott a világosi várhegy szeleiben. Szaporán rakta a lábát a bástyák romos kövein, s mire a felső peremhez jutottunk, lazuló kontya szerteomlott, hódolatára mögénk sereglettek a zarándi hegyek, a Feredő felől könnyű pára szállongott áldozatul, s az Alföld szőnyege messze nyugatnak terjedt, túlhan lelógva a látóhatár peremén. Csendünket vércsevijjogás szötte át meg át, s a Csepegővölgyből kecskekolomp. E percben repülni is tudtunk volna talán, bátorságosan siklottunk volna lefelé, lassan szűkülő körben közelítve meg a kastély elvadult parkját, s Antónia, a tölgyek bronzasszonya enyhe mosollyal fogadta volna váratlan érkezésünk. De lám, elmúltunk a megfelelő pillanatot, s napszállatkor gyalogszerrel botorkáltunk lefelé. Kőhajításnyira vonult át előttünk a fentről meghallott kecskesereg, élen a nyáj urával, kinek öltözéke mindössze egy térdnadrágból és egy behorpadt panamakalapból állt. A fura jelenség átvágva a szerpentinén, megtorpant, szíjas felső teste kifeketéltt szakállas-mekegő kíséretéből, többszörösen megmérettünk átható pillantása által, különösen anyámon akadt meg a tekintete. Kettőt biccentett, majd nagy sebesen lefelé ugrálva a kőzuhatagon, futtábban, éles hangon rikkantotta felénk: „Ágyó!” Így esett első találkozásom Gruber úrral, a remete-mérnökkel, a Várhegy egyetlen lakójával, akiről eddig apám is csak hallomásból tudott.

Később, amikorra mindinkább függetleníttem a magam útjait, gyakorta megkerestem az „okkult tudományok nagymesterét” — amint egy bizalmas pillanatban nevezte magát szerény mellvakarások közepette. Pedig milyen nehezen férköztem a bizalmába... Előbb kövekkel górált, átkozódott, vagy nagy fejű bakjait uszította reám. Csak akkor enyhült meg irányomban, amikor a fél szarvú Ábris érzelmes mekkentés után ráharapott a markomban rejtőző sárgarépára. Első intrádára nem léphettem át a háza küszöbét. Hajléka durva terméskövekből, felül öles gerendákból volt összeróva. A földszinten a kecskék laktak, az emeleti részt felvonóhídként használható alkatmány kötötte össze a külvilággal. A bejárat felett repedezett iskolatábla lógott, rajta elmosódott krétairattal, felkiáltójelekkel teletűzdelve a következő szöveg fehérlett: „Eszmét! Kecskét!! Nem árulok!!!” A ház belvilága konyhából és teremnyi szobából állt. A konyha minden bútora egy csikótűzhely, egy asztal meg egy lóca volt. A szoba ajtaja mellett szalmafonatú pricc, középuitt oszlopokba rakva porlepte könyvek, megsárgult folyóiratok, madzaggal átkötött kéziratok garmadája, közöttük folyosólabirintus, ahol csak oldalazva lehetett közlekedni. A könyvek Gruber úr álláig tornyosultak, ahogy tért-fordult közöttük, keskeny aszkétaarca hol itt, hol ott bukkant elő, úgy tűnt, satnya teste lemarad valahol, csak fekete feje bukdácsol erre-arra a papírtenger hullámain. A sarokban meghökkentően ép rokokó vitrin csillogott, benne porcelán encsembencsemek helyett kódexek díszlegetek rejtélyes jelekkel telten. Sokadik találkozásunkkor árulta el, hogy a kabalisták szent munkáit őrzi ott, a Sohar és a Sepher Jezirah, azaz a Fényesség és a Teremtés Könyveit.

Jelenlétemet eltúrte, máskor tudomásul se vette, hogy ott vagyok. Olyankor egy bizonyos Simon Ben Jochai nevezetű rabbi-val vitakozott. Amíg a maga nevében beszélt, magyarus szólott, állandóan hadonászva, élesen rikácsolva handabandázott, majd hirtelen egy számolyra kuporodva szemvillanás alatt átlényegült, méltóságteljes, bölcsességet sugárzó arccal, monoton hangon válaszolt a rabbi nevében — héberül. A játékot végkimerülésig folytatta, mindig meghunyászkodva hátrált meg a rabbi kaldeus-perzsa gyökerű igazságai elől, és sűrű fejcsóválásokkal ereszkedett a kecskéi közé. A vezérbak nyomán megindult a nyáj a Csepegő forrásai felé, a kolompszó kíséretében ódon ígék visszhangoztak a szurdok falain: „Jaj annak az embernek, aki a Törvényben nem lát egyebet, mint közönséges szavakat! A Törvény mondásai nem egyebek, mint a Törvény öltözéke. Jaj annak, aki a Törvény mezét magának a Törvénynek tartja! Uram, nyissad fel szemeimet, hadd láthassam

a csodákat törvényeden!” Mire szedelőzködtem, a nap lebukóban volt a Várhegy mögött, a bástyák óriás árnyékujjai beborították Simon rabbi tanítványát, aki szeges botjával a Temura kimeríthetetlen szám- és betűkombinációit rótt a forrás körüli lágy iszapba.

A lenti földművesek, fenti erdőlők messze elkerülték a „domnu inzsynér” házát, még Traján is, kivel szakmabeliek voltak a kecskepásztországban, arra vetődve gyors ügetésre biztatta mekegő népét, jómaga sűrű keresztvetések közepette caplatott tova, nehogy a „nekurát” megrontsa állatait, tejük apadjon vagy elvetéljenek. Azok a félanalfabéta parasztok hogy hogy nem, megsejthették, mi mindennel foglalatoskodik a Várhegy lakója. Épp ez idő tájt bizonyos Heinrich Cornelius Agrippa De occulta philosophia című háromkötetes munkáját böngészte nagy hangon, s annyira beletemetkezett a kölni lovag bölcséletébe, hogy meg se hallotta éhes-szomjas kecskéi keservét. Amint kinyitottam az ól ajtaját, az árvák bős mekegéssel iramodtak el a források felé, cseppet sem méltányolva gazdájuk okkultus fejtegetéseit a dolgok szimpáthiájáról. Az ajtó hasadékain reszkető, éles hang szüremlett kifelé, négyszáz éve holt szöveg támadt fel, kapott szárnyra Gruber úr vértelen ajkairól, felröppenőben betöltve a völgyet, hol éppen oszlani kezdtek a délelőtt gomolyai. A távolodó mekegést mindinkább uralva hangzott a szózat: „Mert evilágon minden természetes erő csakis szám, súly, mérték, összhangzás, mozgás és fény által van, és bennök gyökerezik az alapja mindazoknak a dolgoknak, melyeket látunk.”

Lassan mégiscsak famulusává fogadott. Pedig az arithmomantia meg a többi titkos tudomány, melyek részére nagyon is valóságosak voltak, sőt, idő múltán mindinkább az egyetlen valósággá váltak, kezdetben számomra nem jelentettek egyebet szórakoztató pepecselésnél a számok és a betűk világában. De hovatovább rajtakaptam magam, hogy én sem tudok kibújni amaz bűbájos praktikák s az ódon szövegek igézete alól.

A kijózanodás reggele álmos-szürke volt és didergető. Már messziről láttam, hogy a kecskék ki-be ugrálnak a felvonóhíd foghíjas pallóin. Odabent iszonyú felfordulással fogadott a mekegő faunok kritikája: felborított, megtaposott, bepiszkolt, szétrágott könyvkupacok, s valahol közöttük félig betemetve, kínokba meredten nézte a semmit Simon rabbi hűségese tanítványa. Karjai egymásba kuszáltan lebegtek feje fölött, s hónalja fészkeben két, megmásíthatatlanul kéklő, tetovált „S” betű és néhány számjegy kígyózott, végső bizonyosságul a Tannak, miszerint MINDEN SZÁM NEVET ÉS MINDEN NÉV SZÁMOT JELENT.

BALOGH EDGÁR

TÖRTÉNETEK AZ ACÉLTÜKÖRBE

Molter mesterre emlékezve

Az első levélbeli találkozástól a tragikus búcsúsétáig úgy emlékszem Molter Károlyra, mint Erdély titkaiba beavató mesteremre.

Úgy történt, hogy mikor 1935-ben apám szülőföldjére kényszerültem, s a Csehszlovákiában eltelt ifjúkor végeztével férfimunkára Romániában kellett felkészülnöm, már olvastam volt az erdélyi Helikon antológiájában megjelent remek novelláját a gombról, melyet egy ugyancsak Erdélybe vetődött s helyét nem találó fiatal tanár szakított le egy elfogult alispán sujtásos atillájáról. Megragadott a tétel, hogy az ideérkezetteknek, ha sikert